

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร :
การปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อการบริโภค
ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑

ด้วยคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตร เห็นสมควรกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อการบริโภค เป็นมาตรฐานทั่วไป ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อส่งเสริมสินค้าเกษตรให้ได้คุณภาพ มาตรฐาน และปลอดภัย

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ มาตรา ๑๕ และมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติ มาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ ประกอบมติคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตร ในการประชุม ครั้งที่ ๑/๒๕๖๓ เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๓ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงออกประกาศกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : การปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี สำหรับฟาร์มเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อการบริโภค มาตรฐานเลขที่ มกษ. 7436-2563 ไว้เป็นมาตรฐานทั่วไป ดังมีรายละเอียดแนบท้ายประกาศนี้

ทั้งนี้ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓

ประภัตร โพธสุธน

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปฏิบัติราชการแทน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

มาตรฐานสินค้าเกษตร

การปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี

สำหรับฟาร์มเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อการบริโภค

1. ขอบข่าย

- 1.1 มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ ครอบคลุมข้อกำหนดสำหรับการเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อการบริโภค ทั้งการเลี้ยงในบ่อและแหล่งน้ำสาธารณะ ตั้งแต่การเลี้ยง การจับ จนถึงหลังการจับก่อนการขนส่งออกจากฟาร์ม เพื่อให้ได้สัตว์น้ำที่มีคุณภาพและปลอดภัยต่อการบริโภค
- 1.2 สัตว์น้ำในมาตรฐานนี้ ไม่รวม จระเข้ สัตว์หายาก และกุ้งเครย์ฟิช
- 1.3 มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ ไม่ครอบคลุมขั้นตอนการเพาะพันธุ์และการอนุบาลสัตว์น้ำ

2. นิยาม

ความหมายของคำที่ใช้ในมาตรฐานสินค้าเกษตร มีดังต่อไปนี้

สัตว์น้ำเพื่อการบริโภค (food – aquatic animals) หมายถึง สัตว์น้ำ ตามพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม ที่มาจากการเพาะเลี้ยง และมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริโภค ซึ่งต่อไปนี มาตรฐานฉบับนี้ใช้คำว่า “สัตว์น้ำ”

3. ข้อกำหนด

3.1 สถานที่

หลักการ

สถานที่เลี้ยงสัตว์น้ำไม่อยู่ในพื้นที่ห้ามเลี้ยงสัตว์น้ำตามที่กฎหมายกำหนด และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนที่จะส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำและความปลอดภัยของผู้บริโภค มีความเหมาะสมต่อการเลี้ยงสัตว์น้ำแต่ละชนิด

3.1.1 การเลี้ยงในบ่อเลี้ยง

- 3.1.1.1 ไม่อยู่ในเขตพื้นที่ห้ามเลี้ยงสัตว์น้ำตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
- 3.1.1.2 ไม่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนที่จะมีผลต่อสัตว์น้ำและความปลอดภัยของผู้บริโภค หรือมีมาตรการป้องกันการปนเปื้อน
- 3.1.1.3 ควรอยู่ใกล้หรือมีแหล่งน้ำที่มีคุณภาพ และปริมาณเพียงพอต่อการเลี้ยงสัตว์น้ำ

3.1.2 การเลี้ยงในแหล่งน้ำสาธารณะ

- 3.1.2.1 ต้องอยู่ในพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตให้ทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในแหล่งน้ำสาธารณะ
- 3.1.2.2 ไม่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนที่จะมีผลต่อสัตว์น้ำและความปลอดภัยของผู้บริโภค หรือมีมาตรการป้องกันการปนเปื้อน

3.2 การจัดการเลี้ยง

หลักการ

มีการจัดการการเลี้ยงที่ดีในทุกขั้นตอนการผลิต เพื่อช่วยให้สัตว์น้ำเจริญเติบโตดี แข็งแรง ลดความเสี่ยงในการเกิดโรค การแพร่กระจายของโรค สามารถป้องกันการปนเปื้อน ซึ่งจะมีผลต่อสุขภาพสัตว์น้ำและความปลอดภัยของผู้บริโภค

3.2.1 การเลี้ยง

3.2.1.1 การเลี้ยงในบ่อเลี้ยง

- 3.2.1.1.1 ควรมีการเตรียมบ่อเลี้ยงและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเลี้ยงอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ
- 3.2.1.1.2 ควรมีการสังเกตคุณภาพน้ำทางกายภาพ หรือตรวจคุณภาพน้ำ ก่อนนำมาใช้ในการเลี้ยง และระหว่างการเลี้ยงอย่างสม่ำเสมอ
- 3.2.1.1.3 ควรมีการกรองน้ำที่เติมลงในบ่อ เพื่อป้องกัน ศัตรู พาหะนำโรค และสัตว์น้ำอื่น ๆ จากภายนอกฟาร์ม เข้าสู่ในฟาร์ม

3.2.1.2 การเลี้ยงในแหล่งน้ำสาธารณะ

- 3.2.1.2.1 ต้องไม่ใช่พื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์น้ำเกินกว่าที่ได้รับอนุญาตจากหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่
- 3.2.1.2.2 ควรมีการสังเกตคุณภาพน้ำทางกายภาพหรือตรวจคุณภาพน้ำอย่างสม่ำเสมอตลอดการเลี้ยง
- 3.2.1.2.3 ควรมีการเตรียมและจัดวางกระชัง คอก หลัก แพ อย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้ให้น้ำถ่ายเทได้ดี และลดความเสี่ยงของการเกิดโรค
- 3.2.1.2.4 ควรทำความสะอาดกระชังหรืออุปกรณ์ในการเลี้ยงเป็นระยะ ๆ ตลอดการเลี้ยง เพื่อให้ให้น้ำถ่ายเทได้ดี ลดการสะสมของของเสีย และลดความเสี่ยงของการเกิดโรค

3.2.2 ลูกพันธุ์

- 3.2.2.1 ต้องมีหนังสือกำกับการซื้อขายลูกพันธุ์สัตว์น้ำหรือเอกสารหลักฐานที่แสดงแหล่งที่มา เพื่อให้สามารถตามสอบแหล่งที่มาของลูกพันธุ์สัตว์น้ำได้
- 3.2.2.2 ลูกพันธุ์ควรมาจากฟาร์มที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี (GAP) สำหรับฟาร์มเพาะพันธุ์หรืออนุบาลสัตว์น้ำ หรือมาจากแหล่งที่เชื่อถือได้ เพื่อให้แน่ใจว่าได้ลูกพันธุ์ที่มีคุณภาพ

3.2.3 อาหารสัตว์น้ำ การจัดการการให้อาหาร และการเก็บรักษา

- 3.2.3.1 อาหารสัตว์ผสมสำเร็จรูป อาหารเสริม สารผสมลวงหน้า (พรีมิกซ์) และหัวอาหารที่ใช้ต้องได้รับการขึ้นทะเบียนถูกต้อง มีคุณภาพ ยังไม่หมดอายุ
- 3.2.3.2 อาหารสัตว์น้ำที่ผลิตใช้ในฟาร์มต้องไม่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนสารที่ห้ามใช้ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และมีกระบวนการผลิตที่ถูกสุขลักษณะ
- 3.2.3.3 อาหารชนิดอื่นที่นอกเหนือจากข้อ 3.2.3.1 และข้อ 3.2.3.2 ต้องไม่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนสารที่ห้ามใช้ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
- 3.2.3.4 ควรมียุทธศาสตร์การจัดการให้อาหารอย่างมีประสิทธิภาพ ในปริมาณที่พอเหมาะกับขนาดและชนิดของสัตว์น้ำที่เลี้ยง
- 3.2.3.5 ควรเก็บรักษาอาหารสัตว์น้ำในสถานที่ที่สามารถป้องกันการปนเปื้อน และรักษาคุณภาพของอาหารได้

3.3 การจัดการสุขภาพสัตว์น้ำ

หลักการ

มีการจัดการดูแลสุขภาพสัตว์น้ำอย่างเหมาะสม เพื่อให้สัตว์น้ำเจริญเติบโตดี แข็งแรง และมีคุณภาพ ลดความเสี่ยงในการเกิดโรคและการแพร่กระจายของโรค

- 3.3.1 ควรมีการเฝ้าระวังและดูแลสุขภาพสัตว์น้ำที่เลี้ยงอย่างสม่ำเสมอ
- 3.3.2 หากพบว่าสัตว์น้ำมีอาการผิดปกติ ควรพิจารณาด้านการจัดการก่อนการให้ยาสัตว์และสารเคมี รวมถึงควรตรวจหาสาเหตุเบื้องต้น พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลความผิดปกติและวิธีการแก้ไข
- 3.3.3 เมื่อสัตว์น้ำตายเป็นจำนวนมากผิดปกติหรือสงสัยว่าสัตว์น้ำตายจากโรค ต้องแจ้งเจ้าหน้าที่เพื่อหาสาเหตุ มีวิธีการจัดการซากและน้ำทิ้งอย่างเหมาะสม เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรค

3.4 การใช้ยาสัตว์ สารเคมี และผลิตภัณฑ์จุลชีพ

หลักการ

พิจารณาการใช้ยาสัตว์ สารเคมี และผลิตภัณฑ์จุลชีพ อย่างเหมาะสม เพื่อการจัดการดูแลสุขภาพสัตว์น้ำ และใช้อย่างถูกต้องตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อความปลอดภัยของสัตว์น้ำและผู้บริโภค

- 3.4.1 ห้ามใช้ยาสัตว์และสารเคมีต้องห้ามตามประกาศของทางราชการ
- 3.4.2 กรณีมีการใช้ยาสัตว์ ต้องใช้ชนิดที่อนุญาตให้ใช้ได้ตามกฎหมายและขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้อง ปฏิบัติตามวิธีการใช้และมีระยะหยุดยาตามที่ระบุในฉลาก หรือตามคำแนะนำของสัตวแพทย์ หรือเจ้าหน้าที่กรมประมง

- 3.4.3 การใช้สารเคมีต้องใช้ชนิดที่อนุญาตให้ใช้ได้ตามกฎหมาย กรณีเป็นชนิดที่กำหนดให้ต้องขึ้นทะเบียน ต้องมีการขึ้นทะเบียนกับหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ ปฏิบัติตามวิธีการใช้ที่ระบุในฉลาก หรือตามคำแนะนำของสัตวแพทย์หรือเจ้าหน้าที่กรมประมง
- 3.4.4 การใช้ผลิตภัณฑ์จุลชีพควรเลือกใช้ชนิดที่มีการขึ้นทะเบียนกับหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ และปฏิบัติตามคำแนะนำการใช้ที่ระบุในฉลาก
- 3.4.5 ควรเก็บยาสัตว์ สารเคมี และผลิตภัณฑ์จุลชีพในที่ที่สามารถป้องกันการเสื่อมสภาพและการเข้าถึงของผู้ที่ไม่ได้รับอนุญาต

3.5 สุขลักษณะภายในฟาร์ม

หลักการ

มีการจัดการฟาร์มอย่างถูกสุขลักษณะ เพื่อป้องกันการปนเปื้อนของเชื้อก่อโรค ยาสัตว์ สารเคมี หรือสิ่งปนเปื้อนเข้าสู่ระบบการเลี้ยงที่จะส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำและความปลอดภัยของผู้บริโภค

- 3.5.1 ห้องสุขาต้องถูกสุขลักษณะ และมีการป้องกันการปนเปื้อนลงสู่ระบบการเลี้ยง
- 3.5.2 ควรมีการจัดการขยะมูลฝอย ของเสีย และภาชนะบรรจุยาสัตว์หรือสารเคมีอย่างเหมาะสม เพื่อป้องกันการปนเปื้อนสู่ระบบการเลี้ยงสัตว์น้ำ ผลิตผล และสภาพแวดล้อม
- 3.5.3 ควรเก็บรักษาปัจจัยการผลิต วัสดุ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการเลี้ยงอย่างถูกต้องและเหมาะสม เพื่อป้องกันการเสื่อมสภาพและการปนเปื้อน รวมทั้งจัดเก็บให้เป็นระเบียบและสะอาด เพื่อไม่ให้แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์พาหะนำเชื้อ

3.6 น้ำทิ้ง

หลักการ

ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำทิ้งเพื่อป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และคำนึงถึงการเลี้ยงสัตว์น้ำอย่างมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

- 3.6.1 กรณีมีการระบายน้ำทิ้งออกจากบ่อเลี้ยงสู่แหล่งน้ำสาธารณะหรือพื้นที่สาธารณะโดยตรง น้ำทิ้งต้องมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดในกฎหมาย

3.7 การจับและการปฏิบัติหลังการจับก่อนการขนส่งออกจากฟาร์ม

หลักการ

มีการจับและการปฏิบัติหลังการจับก่อนการขนส่งออกจากฟาร์มอย่างถูกสุขลักษณะ เพื่อป้องกันการเสื่อมคุณภาพและการปนเปื้อนที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผลิตผลและความปลอดภัยของผู้บริโภค รวมถึงมีวิธีการให้สามารถตามสอบที่มาของสัตว์น้ำได้

- 3.7.1 ต้องมีหนังสือกำกับการซื้อขายสัตว์น้ำตามที่กรมประมงกำหนด หรือเอกสารหลักฐานแสดงการซื้อขายสัตว์น้ำ เพื่อให้สามารถตามสอบได้
- 3.7.2 ภาชนะและอุปกรณ์ที่ใช้ในการจับ ควรสะอาด ถูกสุขลักษณะ และไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อคุณภาพสัตว์น้ำ
- 3.7.3 ควรใช้วิธีการจับสัตว์น้ำและการปฏิบัติหลังการจับที่เหมาะสม เพื่อลดความบอบช้ำและความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับสัตว์น้ำ

3.8 ผู้ปฏิบัติงาน

หลักการ

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานที่มีความรู้หรือประสบการณ์ในการเลี้ยงสัตว์น้ำ ทำให้การเลี้ยงสัตว์น้ำมีประสิทธิภาพ ได้ผลิตผลสัตว์น้ำที่มีคุณภาพ และปลอดภัยต่อการบริโภค และสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องตามกฎหมาย

- 3.8.1 ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงสัตว์น้ำควรมีความรู้หรือได้รับการอบรมด้านวิชาการ และกระเป๋ยบที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงสัตว์น้ำ

3.9 การเก็บหลักฐานและการบันทึกข้อมูล

หลักการ

การบันทึกและเก็บรักษาข้อมูลและหลักฐานที่สำคัญต่าง ๆ ในทุกขั้นตอนของการผลิต มีความจำเป็นต่อการแก้ปัญหาในการเลี้ยงสัตว์น้ำ ความปลอดภัยของผู้บริโภค การตามสอบสินค้า และเป็นหลักฐานในการตรวจประเมิน

- 3.9.1 ข้อมูลและหลักฐานที่จำเป็น ได้แก่
 - 1) หลักฐานแสดงแหล่งที่มาของลูกพันธุ์สัตว์น้ำ (ข้อ 3.2.2.1)
 - 2) หลักฐานแสดงการซื้อขายสัตว์น้ำ (ข้อ 3.7.1)
 - 3) บันทึกข้อมูลการใช้ยาสัตว์ สารเคมี และผลิตภัณฑ์จุลชีพ ได้แก่ ชนิด ปริมาณการใช้ วันที่ใช้ วันหยุดการใช้ และเหตุผลการใช้ (ข้อ 3.4.2 ข้อ 3.4.3 และข้อ 3.4.4)
- 3.9.2 ข้อมูลที่ควรบันทึก เช่น
 - 1) คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำที่นำมาใช้ในการเลี้ยง คุณภาพน้ำในบ่อเลี้ยงหรือแหล่งเลี้ยงสัตว์น้ำ (ข้อ 3.2.1.1.2 และข้อ 3.2.1.2.2)
 - 2) ความผิดปกติ/ การป่วย/ การตายของสัตว์น้ำและวิธีการแก้ไข (ข้อ 3.3.2 และข้อ 3.3.3)
 - 3) แหล่งที่มา/ ร่นการผลิตอาหารผสมสำเร็จรูปที่ใช้/ วันที่ซื้อ (ข้อ 3.2.3.1)
 - 4) แหล่งที่มาของวัตถุดิบสำหรับผลิตอาหารสัตว์น้ำใช้ในฟาร์ม หรือบันทึกข้อมูลแหล่งที่มาของอาหารชนิดอื่น (ข้อ 3.2.3.2 และข้อ 3.2.3.3)
 - 5) ประวัติการฝึกอบรม (ข้อ 3.8.1)
- 3.9.3 ควรมีการเก็บรักษาบันทึกข้อมูลเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 3 ปี